

Філатова Л.С.,
Прадівлянний М. Г.

Вінницький національний технічний університет

НЕЛІНІЙНИЙ РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК БАГАТОВЕКТОРНА МОДЕЛЬ БІЗНЕС-ТРАНСФОРМАЦІЇ В РОЗРІЗІ ТРАДИЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Анотація

У статті досліджується комплексна природа кризи призму сучасних теорій організаційного розвитку. Метою дослідження є критичний аналіз традиційних уявлень про зростання компаній та обґрунтування альтернативної концепції багатовимірної трансформації бізнес-систем, тобто представлено альтернативний погляд траєкторії розвитку організацій поза парадигмою лінійного кількісного зростання.

Ключові слова: розширення бізнесу; розвиток; бізнес-трансформація; адаптивність; економічне зростання.

NONLINEAR DEVELOPMENT OF ORGANIZATIONS AS A MULTIDIMENSIONAL MODEL OF BUSINESS TRANSFORMATION IN THE CONTEXT OF TRADITIONAL MODELS OF ECONOMIC GROWTH

Abstract

The paper researches the complex nature of business development through the lens of contemporary organizational development theories. The research aims at critical analyzes of traditional concepts of company growth and substantiates an alternative conception of multidimensional transformation of business systems. It presents an alternative perspective on organizational development trajectories beyond the paradigm of linear quantitative growth.

Keywords: business expansion; development; business transformation; adaptability; economic growth.

Сучасний глобальний економічний контекст характеризується високим рівнем невизначеності та динамічності, що вимагає переосмислення традиційних підходів до розуміння розвитку бізнес-організацій.

Основною логікою мультинаціоналізації є швидке зростання через тиражування глобальної бізнес-моделі на іноземних ринках. Такий підхід до ведення бізнесу стає дедалі популярним для вітчизняних компаній. Проте, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на цьому питанні з точки зору відмінності між зростанням компаній та її розвитком.

Сутність масштабування бізнесу в процесі міжнародної експансії, тобто проникнення на інші географічні ринки стосується здатності бізнесу розвиватися та розширювати свою діяльність, зберігаючи стабільну та прибуткову модель. Масштабування передбачає розширення усіх аспектів бізнесу.

Ознаки зростання компанії можуть включати: зростання доходів, розширення ринку, розширення асортименту продукції, покращення фінансових показників, інвестиції в інновації.

Книга "Бліцмасштабування" авторів Ріда Гоффмана, Кріса С. (Hoffman, R., & Yeh, C., 2018) є ілюстративним прикладом сучасної бізнес мантри, яка полягає в постійному кількісному зростанні компанії та розширенні масштабів їх діяльності заради досягнення успіху. Бліцмасштабування включає розробку інноваційної бізнес-моделі з потенціалом зростання, використання мережевих ефектів та агресивні витрати.

Суть такого зростання полягає в стратегії швидкого масштабування бізнесу, що дозволяє досягти гіперзростання в умовах невизначеності. Тобто основною передумовою є швидкість, яка є важливішою за ефективність.

Класичними шляхами зростання є зростання через розширення асортименту або ринків (нові ніші, канали збуту), зростання через географічне розширення (відкриття філій), зростання через партнерства (дилери, партнери, франчайзинг), зростання через створення нових потреб у клієнтів, зростання за рахунок збільшення фізичних площ і ресурсів, зростання через монетизацію власних розробок (продаж ліцензій). Узагальнюючи, збільшення масштабів бізнесу відбувається шляхом освоєння нових ніш і ринків власною компанією, другий – у вигляді тиражування бізнесу, що за своєю суттю є клонуванням – створенням бізнесу, ідентичного існуючому, але на іншій території.

Адаптивність та еволюційність є ключовими характеристиками сучасних організацій. Розвиток компанії передбачає постійне вдосконалення, адаптацію до змін та усвідомлений підхід до трансформацій. Успішний бізнес — це не такий, що безперервно збільшується, а такий, що здатен якісно еволюціонувати, залишаючись гнучким, інноваційним та орієнтованим на *create value* для клієнтів та суспільства. Насправді, розвиток — це набагато складніший і багатогранніший процес, який не завжди вимірюється лише збільшенням прибутку або масштабів компанії.

У сучасному динамічному діловому світі пріоритетом є розширення бізнесу та його кількісного зростання. Проте, класичні моделі економічного зростання, засновані на кількісних показниках, демонструють обмеженість у поясненні складних трансформаційних процесів сучасних підприємств.

Традиційне економічного зростання передбачає зростання ВВП за рахунок збільшення обсягів виробництва. Проте, враховуючи виклики XXI століття економічне зростання має забезпечувати не лише економічну складову, а й соціальну, екологічну та культурну, тобто повністю забезпечувати людське благополуччя. Джейсон Хікел аргументує, що розумне скорочення в багатих країнах є необхідною умовою для глобального стабільного розвитку (Hickel, 2020). Таким чином, теорії пост-зростання можна розглядати як радикальний, але логічний розвиток концепції стабільного розвитку в умовах екологічної кризи. Серж Латуш, один з ключових теоретиків розумного скорочення, підкреслює, що *degrowth* не є негативним зростанням, а скоріше "а-зростанням" – виходом за межі парадигми зростання як такої (Latouche, 2009).

Концепція стабільного розвитку найбільш інтегрує альтернативні концепції економічного зростання. Таке економічне зростання фокусується на підвищенні якості, забезпеченні розвитку соціального капіталу і розвитку місцевих економік, тобто біорегіоналізму. Поряд з тим, *degrowth*, передбачає контрольоване зменшення виробництва та споживання через перерозподіл ресурсів та праці. Тобто, декаплінг економічного зростання від споживання ресурсів та зосередження на достатності замість надмірного споживання мають стати пріоритетними цілями економічного розвитку.

Аксіомою бізнесу є те, що успішні компанії збільшують свої доходи та прибутки щорічно. Але при цьому деякі підприємства обирають інший шлях до зростання, позбувшись в такий спосіб ринкового тиску безкінечного зростання, поставивши перед собою іншу мету в бізнесі. У книзі "Малі гіганти" автора Бо Бюрлінгем (Bo Burlingham, 2005) описується діяльність чотирнадцяти успішних компаній, які обрали альтернативні шляхи розвитку, піддавши цим сумніву звичні критерії успіху в бізнесі. Це унікальний феномен компаній, які свідомо відмовились від безконтрольного росту заради інших цінностей. Anchor Brewing — пивоварня, яка відродила крафтове пивоваріння в США. Clif Bar & Company — виробник енергетичних батончиків, який відмовився від багатомільйонної пропозиції про поглинання. Righteous Babe Records — незалежний музичний лейбл. ECCO — виробник професійного обладнання для радіозв'язку. Zingerman's Delicatessen — гастрономічний бізнес, який створив унікальну модель розвитку. Selima Inc. — компанія з виробництва одягу, яка зберегла виробництво в США замість перенесення за кордон. O.C. Tanner — виробник мотиваційних програм та нагород для співробітників. Компанії створюють унікальну корпоративну культуру, яка відображає цінності та особистість засновників.

Феномен поведінки цих компаній полягає у свідомому обмеженні свого зростання, концентрації на винятковій якості та досконалості, побудові особливої та унікальної корпоративної культури, глибокого інтегрування у свої громади, побудові стосунків з клієнтами, постачальниками та співробітниками, збереження повного та автономного контролю над компаніями, який позбавлений тиску зовнішніх інвесторів. Компанії залишаються вірними своїм цінностям та принципам, навіть коли це суперечить загальноприйнятим бізнес-стратегіям.

Особливості бізнес-поведінки цих компаній полягають у наступному: 1. Різноманітність моделей розвитку, адже не існує єдиного шляху до успіху на шляху до якого кожна компанія знаходить власний баланс між зростанням, якістю та цінностями. 2. Важливість самовизначення. 3. Інвестиції в людей,

створюючи цим сприятливе середовище для зростання. 4. Дотримання суворої фінансової дисципліни, що забезпечує їх стабільність.

Тобто, компанії знаходять оптимальний для себе темп розвитку, що дозволяє зберігати ключові цінності та якість. Такий підхід кидає виклик традиційній бізнес-парадигмі, за якої успіх компанії вимірюється лише її розміром та темпами зростання.

Розвиток організації - це не лише поглиблення потенціалу, а й безперервне оновлення та здатність до трансформацій, що зумовлюється балансом між внутрішніми можливостями та зовнішніми викликами. Важливу роль відіграють зміни зовнішнього середовища, зокрема ринкові тренди та глобальні економічні трансформації. Розвиток організації являє собою комплексний процес якісних змін, спрямованих на вдосконалення внутрішніх бізнес-процесів та підвищення ефективності. Цей процес включає зміну всіх ключових складових компанії, яка охоплює широкий спектр стратегічних, управлінських та операційних аспектів. Тобто, якісні трансформації – готовність до принципів змін, що передбачають формування нового типу організаційної поведінки та переосмислення місії та цінностей.

Традиційні підходи до розвитку мають редукаціоністське трактування, проте розвиток є нелінійним, багатовекторним процесом, що передбачає глибинні якісні трансформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Hoffman, R., & Yeh, C. (2018). Blitzscaling: The lightning-fast path to building massively valuable companies. Currency. 336 p.
2. Hickel, J. (2020). Less is more: How degrowth will save the world. Random House.
3. Latouche, S. (2009). Farewell to growth. Polity.
4. Bo Bredeesen Burlingham (2005). Small Giants: Companies That Choose to Be Great Instead of Big. Penguin Group. 256 p.

Філатова Любов Сергіївна — канд. екон. наук, старший викладач кафедри менеджменту, маркетингу та економіки, Вінницький національний технічний університет. e-mail: filatovalyba@gmail.com.

Прадівляний Микола Григорович - канд. пед. наук, доцент кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет.